

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Леонід ЧУПРІЙ

orcid.org/0000-0001-7221-5703

доктор політичних наук, кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник відділу філософії та геополітики НДІУ

Анотація. У статті розглядаються геополітичні орієнтації України в умовах сучасних викликів, зокрема повномасштабної агресії з боку росії. Зазначається, що в умовах активізації сучасних викликів, а саме військового протистояння проти України, значно посилилася геополітична роль США як світового лідера. Посилює сьогодні свою роль у світі і Європейський Союз, країни якого також активно допомагають Україні. Проте всередині Європейського Союзу є певні суперечності. Так, країни Східної Європи і Балтії дуже активно підтримують Україну, оскільки вони розуміють –якщо Україна впаде під ударами росії, то наступними будуть вони. Але країни Західної Європи, зокрема Німеччина й Франція, хоча й допомагають Україні, проте виступають за перемовини з росією, вважаючи, що путіну потрібно зберегти обличчя, хоча як можна говорити про певні перемовини, коли кремлівський очільник знищує десятки тисяч мирного населення України. Тому сьогодні Німеччина і Франція поступово змінюють свою риторичку, надаючи зброю для України, щоб перемогти російського агресора. Щодо країн глобального Півдня, то більшість із них займають нейтральну позицію, намагаючись не втручатися в конфлікт. Проте міжнародна підтримка України зростає, оскільки навіть країни глобального Півдня розуміють, що підтримувати країну-агресора – росію, яка поступово перетворюється в геополітичного ізгоя, не варто.

Ключові слова: російсько-українська повномасштабна війна; геополітика; розпад росії.

THE FORMATION OF A NEW GEOPOLITICAL PICTURE OF THE WORLD UNDER THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN FULL-SCALE WAR

Leonid CHUPRII

Doctor of Political Sciences, Candidate of Philosophical Sciences,
senior research fellow of the Philosophy and Geopolitics Department of RIUS

Annotation. The article examines the geopolitical orientations of Ukraine in the context of modern challenges, in particular russia's full-scale aggression. It is noted that in conditions of intensification of modern challenges, namely military aggression against Ukraine, the geopolitical role of the USA as a world leader has significantly strengthened. Today, the European Union, whose countries also actively help Ukraine, is strengthening its role in the world. However, there are certain contradictions within the European Union. Thus, the countries of Eastern Europe and the Baltic States are very actively helping Ukraine, because they understand that if Ukraine falls under the blows of russia, then they will be next. But the countries of Western Europe, in particular Germany and France, although they help Ukraine, are in favour of negotiations with russia, believing that putin needs to save face, although how can we talk about certain negotiations when the kremlin leader destroys tens of thousands of the

civilian population of Ukraine. Therefore, today, even Germany and France are gradually changing their rhetoric, providing Ukraine with all the necessary weapons to defeat the russian aggressor. As for the countries of the Global South, most of them take a neutral position, trying not to intervene in the conflict. However, international support for Ukraine is gradually increasing, as even the countries of the global South are gradually realising that it is not worth supporting the aggressor country, russia, which is gradually turning into a geopolitical pariah.

Key words: *russian-Ukrainian full-scale war; geopolitics; disintegration of russia.*

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена посиленням цілого ряду загроз і викликів, зокрема кліматичних змін, що кардинально впливають на навколишнє середовище і збільшують кількість різноманітних стихійних лих, спричиняючи продовольчі проблеми. Останніми роками значної шкоди світовій економіці завдало поширення коронавірусної інфекції. Досить серйозними є ризики, пов'язані з технологічним розвитком людства, а саме: техногенні катастрофи; кібернетичні війни; системні збої інформаційної інфраструктури; втрата баз даних; втручання в інформаційний приватний сектор тощо. Також посилюються загрози геополітичного характеру: міжнародний тероризм; несанкціоноване розповсюдження технологій масового ураження; гостра ситуація у «країнах осі нестабільності» (Сирія, Північна Корея, Афганістан, Ірак, Іран, Ізраїль, Палестина); транснаціональна злочинність і корупція. Серед останніх однією з найбільш актуальних для світового співтовариства і особливо України є імперські прагнення російської федерації, яка будь-якою ціною хоче зберегти пострадянські країни у сфері свого впливу. Для цього вона розв'язує локальні конфлікти і сприяє створенню на їхніх територіях псевдодержавних утворень (Придністров'я, Нагірного Карабаху, Південної Осетії та Абхазії, ЛНР, ДНР), які не визнаються міжнародним співтовариством. Досить яскраво це

проявилось на прикладі України, коли після повалення злочинної влади В. Януковича росія, щоб завадити європейським і євроатлантичним прагненням України, розв'язала проти неї військові дії, спочатку анексувала Крим і захопила частину території Донецької і Луганської областей, а потім у лютому 2022 року розпочала повномасштабне вторгнення на територію України. У зв'язку з тим, що позаблоковість України не змогла гарантувати їй безпеку і забезпечити надійний захист національного суверенітету й територіальної цілісності, актуальним є негайна інтеграція оборонного потенціалу нашої держави в існуючу систему євроатлантичної безпеки. Відтак слід констатувати, що найбільш оптимальним для України на сьогодні є європейська та євроатлантична інтеграція.

Метою статті є дослідження особливостей формування нової геополітичної картини світу в умовах російсько-українського воєнного протистояння. Наукова новизна статті полягає у розробці актуальної проблематики, яка, незважаючи на певну кількість публікацій з цієї тематики, потребує подальших неупереджених досліджень.

Аналіз останніх джерел досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям аналізу геополітичних орієнтацій України стали праці вітчизняних і закордонних вчених та політологів В. Горбуліна, В. Дергачова, А. Зленка, В. Іщука, В. Копійки, Р. Ларсона, О. Литвиненка,

Б. Парахонського, Г. Перепелиці, І. Тишкевич, І. Тодорова, А. Шинкаренко, Г. Яворської, Е. Хантінгтона, З. Бжезінського. Так, З. Бжезінський ще 1997 року підкреслював у своїй книзі «Велика шахівниця» значення України для безпеки ЄС і навіть світу. Він зазначав, що без України росія вже не зможе відродити євразійську імперію, що рано чи пізно призведе до занепаду росії [1, с. 92].

Виклад основного матеріалу. Уже понад рік триває російсько-українська війна. путін, який хотів захопити Україну за три дні, суттєво прорахувався. Україна не тільки вистояла, а й завдала значних збитків «непереможній російській армії». путін допустився серйозних помилок: 1) він не врахував міць і обороноздатність української армії, а головне – волелюбний дух українського народу, який протягом декількох століть успішно боровся і продовжує боротися за свою свободу. Очільник кремля, який так любить історію, дуже мало її читав, оскільки не знає, що в період національно-визвольних змагань XVII ст. українські козаки вважалися одними з кращих воїнів у тогочасній Європі. Так, невеликий загін козаків під керівництвом І. Сірка захопив фортецю Дюнкерк за декілька днів, а потужне французьке військо не могло захопити її декілька місяців. Не вивчив путін також й історії ОУН-УПА, яка в умовах підпілля продовжувала боротися і з гітлерівськими військами, і з радянською армією; 2) очільник кремля переоцінив могутність російської армії, яка наскрізь просякнута корупцією. Крім того, моральний дух російської армії дуже низький, оскільки вони воюють на чужій території, місцеве населення їх ненавидить; 3) керівництво кремля

також не врахувало консолідації західних країн, які досить швидко ввели потужні санкції проти росії, а після оприлюднення злочинних убивств мирного населення ще більше посилили санкції, зокрема, деякі країни вже ввели ембарго на нафту і газ росії, а деякі припинять їх купівлю в росії найближчими місяцями. Це завдає значного удару по економіці країни-окупанта; 4) злочинна влада також прорахувалася і переоцінила роль власних союзників. Так, Пекін, на військову допомогу якого сподівався путін, відмовився допомагати росії, хоча остаточно й не засудив агресію Росії. Навіть Білорусь, з території якої російські війська напали на нашу країну, так і не ввела білоруські війська на українську територію, оскільки Лукашенко розуміє, що це буде остаточний крах його режиму. З країн ОДКБ більшість відмовилася допомагати росії, хіба що Вірменія надала три літаки СУ-30, хоча офіційно й спростувала цю інформацію. Ніхто з країн не хоче відкрито підтримувати країну-агресора, яка злочинно знищує мирне українське населення.

В цих умовах потрібно дослідити геополітичні наслідки російсько-українського протистояння. На сьогодні слід констатувати, що геополітична роль росії послаблюється з кожним днем війни, адже путін так і не зміг досягнути значних успіхів на арені військових дій. Західні санкції наносять значну шкоду російській економіці і наближають її до дефолту. Відтак росія сьогодні вже не сприймається як потужний геополітичний гравець, оскільки необмежені амбіції путіна щодо відродження могутньої російської імперії, навпаки, можуть призвести до значного її послаблення чи навіть розпаду. Деякі країни вже почали

пред'являти росії територіальні претензії. Так, Японія заявила, що вона вимагає повернення чотирьох островів Курильської гряди, які завжди вважала своєю суверенною територією [2]. Польський генерал В. Скішпчак 25 березня 2022 року виступив із заявою, що Польща має заявити свої права на Калінінградську область, яка нині перебуває під російською окупацією [3]. Пекін поки що не висуває жодних претензій до росії, з якою він має партнерські відносини, але в разі її значного послаблення чи розпаду захопить певну частину Далекого Сходу чи Сибіру. Фінляндія та Швеція подали заявки на вступ до НАТО [4]. Вступ цих двох північних країн у НАТО змінить архітектуру безпеки на півночі Європи та Балтиці. Тобто після їхнього вступу країни НАТО контролюватимуть більшість узбережжя Балтійського моря, і Росія втратить тут свій вплив. Таким чином, Альянс матиме можливість не просто обмежувати присутність РФ на Балтиці, а й блокувати її. Фінляндія також є своєрідною буферною зоною, що захищає північне узбережжя Норвегії, тому впливи НАТО у цьому напрямку також посиляться. Крім того, Швеція і Фінляндія є членами Арктичної Ради, у якій ключову роль завжди намагалася відігравати росія, відтак сьогодні її вага у цьому об'єднанні також значно зменшиться, а отже, й претензії на володіння Північним шляхом росії доведеться переглянути. Відтак Росія, яка намагалася переформатувати геополітичну картину світу і збільшити власну імперську могутність, перетворюється в країну-ізгоя. Путін, який вважав себе великим стратегом і месією XXI ст., перетворився в кривавого тирана, який створив у росії нацистську державу. Більшість країн світу значною

мірою послабили відносини з нею. Так, нещодавно переважна більшість держав проголосували за виключення росії з Ради ООН з прав людини [5]. Росію виключили також з ЮНЕСКО і поступово її будуть позбавляти членства в інших міжнародних організаціях.

В умовах активізації сучасних викликів, і зокрема військової агресії росії проти України, значно посилилася геополітична роль США як світового лідера. Так, у березні 2021 року були прийняті «Тимчасові стратегічні настанови у сфері національної безпеки» (Interim National Security Strategic Guidance) [6], в яких акцентується увага на посиленні більшості загроз і викликів сучасності, які мають транснаціональний характер, що, з одного боку, робить безпеку США дедалі більш залежною від безпеки решти світу, а з другого – вимагає активних американських дій на міжнародній арені. Постулюється те, що світовий порядок перебуває в процесі активних перетворень – не в останню чергу через зміну балансу сил на користь авторитарних потуг. Все це в сукупності не залишає США іншого вибору, як проводити активну політику на міжнародній арені, спираючись як на власні силові ресурси, так і відновлюючи старі союзи і розбудовуючи нові партнерства. Лише таким чином США можуть гарантувати національні інтереси і безпеку в умовах гострої конкуренції двох моделей (авторитарної і демократичної) щодо вирішення нагальних проблем. Відтак США мають стати активним учасником побудови нового світового порядку, спираючись на перевірені принципи (демократія і права людини, дипломатія і союзи, підтримання балансу сил в ключових регіонах світу, м'яка сила власного прикладу),

що є потужними конкурентними перевагами. Значною мірою йтиметься про масштабний перезапуск та якісне оновлення системи глобального управління для вирішення наявних проблем і суперечностей, які призвели до кризи старого порядку. США мають очолити цей процес і стати його головним рушієм [6]. В умовах повномасштабної війни росії проти України саме завдяки активній дипломатичній позиції Америки західний світ консолідувався, проявив солідарність з українським народом і надає значну і фінансову, і військову допомогу народу України. Як відомо, 9 травня 2022 року Президент США підписав Закон про ленд-ліз [7]. Нагадаємо, що подібний механізм діяв під час Другої світової війни, коли американці допомагали Великій Британії, Радянському Союзу та деяким іншим країнам у боротьбі з нацистською Німеччиною. Тоді США передали допомогу країнам-союзницям на суму близько 60 мільярдів доларів, що за нинішніми цінами дорівнює 700 млрд. доларів. Близько п'ятої частини допомоги отримав Радянський Союз, і цілком вірогідно, що без неї він не зміг би здобути перемогу у вирішальних битвах Другої світової війни, особливо в 1942–43 роках, коли у СРСР не вистачало власних ресурсів, оскільки нацистська Німеччина захопила ряд стратегічно і ресурсно важливих регіонів СРСР. ВВП радянської імперії тоді впав у три рази, Сталін особисто просив у Рузвельта допомоги, зокрема, через надання СРСР близько 30 тисяч тонн алюмінію для авіабудування та не менш ніж 500 літаків і танків щомісяця. І Рузвельт пішов назустріч керівнику Кремля. Тому сьогодні виглядають досить дивними заяви путіна про те, що Другу світову

війну виграв переважно «великий російський народ», а вклад інших народів Радянського Союзу був дуже незначним, хоча, як відомо, найбільше і в економічному, і в демографічному плані в період Другої світової війни постраждали саме Україна і Білорусь. Щодо вкладу Заходу у перемогу СРСР над нацизмом, то російська історіографія намагається про це взагалі не згадувати, оскільки це суперечить сучасному російському імперському історичному нарративу, де возвеличується вирішальна роль саме росії у перемозі над гітлерівським нацизмом, що абсолютно не відповідає дійсності.

Сьогодні ж Вашингтон активно допомагає Україні у боротьбі з нацистською росією. Ця допомога є дуже важливою для нашої країни, тому що нам буде надаватися цілий спектр різноманітних товарів та обладнання, від озброєння різного виду, медикаментів, екіпіровки військових до продуктів харчування, одягу тощо. Значною перевагою для України буде те, що ми платитимемо за це обладнання і товари тільки після війни і за пільговими цінами. Якщо частина з них буде пошкоджена, то ми взагалі за них не будемо платити. Щодо плати за ленд-ліз, то деякі аналітики пропонують оплатити його за рахунок тих російських активів, зокрема резервів російського Центробанку, які заморожені за кордоном. І це може бути цілком можливим, оскільки після війни Україна не буде мати значних фінансових ресурсів, а заморожені російські активи зможуть бути використані і для фінансування відбудови України, і для оплати ленд-лізу та інших послуг, наданих західними країнами.

Посилює нині свою роль у світі і Європейський Союз, країни якого також активно допомагають Україні. Проте

всередині Європейського Союзу є певні суперечності. Так, країни Східної Європи і Балтії активно допомагають Україні, оскільки вони розуміють, що якщо Україна впаде під ударами росії, то наступними будуть вони. Так, Словаччина нещодавно передала Україні ППО С-300 [8]. Ці країни також активно підтримують вступ України до ЄС та НАТО. Країни ж Західної Європи займають поміркованішу позицію. Так, Німеччина надає значну гуманітарну допомогу Україні, певні види озброєнь, але відмовляється від російських енергоносіїв повністю поки що не планує, оскільки її економіка перебуває в значній залежності від російських енергоносіїв. Берлін підтримує ембарго на російську нафту, але на газ поки що ні, хоча в зимовий період 2023 року країна зуміла обійтися без серйозних постачань газу з боку росії, і це великий успіх [9]. Франція також підтримує Україну, але Е. Макрон й надалі виступає за налагодження переговорів з путіним, а час від часу взагалі заявляє, що ми не повинні принижувати росію і маємо дати їй шанс зберегти обличчя [10]. Очільник Франції не розуміє або не хоче розуміти, що останній сприймає тільки силові аргументи. Та й обіцянки путіна нічого не вартують. Згадаймо, що перед агресією проти України він обіцяв і Макрону, і Шольцу, і всьому світові, що не нападе, але без жодних докорів сумління вторгся в Україну, назвавши це «спеціальною військовою операцією». Слід також зазначити, що деякі французькі та німецькі компанії продовжують працювати на російському ринку. Серед країн Євросоюзу особливу позицію займає Угорщина. Загалом вона нібито й підтримує європейські санкції проти росії, але в деяких галузях продовжує тісну співпрацю з

останньою, зокрема активно закуповує російський газ. Угорщина також проявила готовність платити за газ російськими рублями. Крім того, чинний прем'єр-міністр Угорщини В. Орбан час від часу робить проросійські заяви. Так, після вбивства росіянами мирних громадян у Бучі він зажадав доказів, що це не інсценування української сторони. А нещодавно заявив, що допомога європейських країн Україні не дає потрібного результату, оскільки росія аж ніяк не погодиться на програв, бо це завадить путіну балотуватися на наступний президентський термін. Це чергові спекулятивні заяви угорського лідера, оскільки тільки Збройні сили України будуть вирішувати питання програшу чи виграшу росії, але ні ЗСУ, ні українці не погодяться на мир, поки не звільнять всіх тимчасово окупованих територій. Президент України В. Зеленський засудив недружню позицію угорського прем'єр-міністра [11]. Українське МЗС висловило стурбованість з приводу таких заяв угорських політиків. Польща, Словаччина висловили осуд проросійській позиції Будапешта і закликали до жорсткіших дій проти останнього з боку Брюсселя.

Здивував світ також відомий американський геополітик Г. Кіссінджер, який у своєму виступі на Давоському форумі заявив, що заради миру Україна має піти на територіальні поступки і віддати частину своїх територій росії [12]. Нагадаємо, що Г. Кіссінджер був радником з безпекових питань при Нікسونі та Форді і саме за їхнього правління США підтримували політику Пол Пота, Піночета та інших тоталітарних діячів. У відповідь на це Президент України В. Зеленський чітко зазначив, що Кіссінджер забув про те, що він живе не у 1938–39 роках, коли

переважало право сили, а в сучасному світі, де переважають демократичні цінності. І Україна за жодних умов не погодиться на певні територіальні поступки. Він знову ж таки закликав демократичні, і особливо європейські, країни посилити фінансову і військову допомогу, надаючи потрібну нам важку артилерію, танки, літаки, системи ППО, оскільки саме Українські збройні сили сьогодні захищають весь європейський світ. Хоча на безпековому форумі в Мюнхені у лютому 2023 року Г. Кіссінджер уже заявив, що Україна може і навіть має стати членом НАТО, щоб гарантувати безпеку на Європейському континенті.

Більшість демократичних країн схвально сприйняли виступ В. Зеленського. Особливо слід відзначити позицію Великої Британії, яка сьогодні стала одним із найкращих союзників України, оскільки дуже активно надає нашій країні і фінансову, і військову допомогу. Як відомо, саме Велика Британія поряд із Польщею запропонували створити союз Великої Британії, Польщі та України. А нещодавно Б. Джонсон висунув пропозицію щодо створення нової співдружності європейських країн, в яку б увійшли Україна, Велика Британія, Польща, Естонія, Латвія, Литва та в перспективі Туреччина [13]. Цей союз дещо послабив би позиції Франції та Німеччини, які відіграють сьогодні ключову роль в економіці Євросоюзу. Хоча головне значення цього об'єднання не економічне, а безпекове, зокрема, воно відродить ідею створення так званої Чорноморської вісі, чи Міжмор'я, співдружність країн Східної Європи та Балтії спрямована на протидію експансіоністським прагненням росії. Цю ідею ще в минулому столітті пропагували відомі українські та польські

політики Й. Пілсудський, С. Петлюра, Ю. Липа та інші.

Проте слід також згадати й країни, які займають вичікувальну позицію. Так, Китай, який також прагне сьогодні вийти на передові позиції у світі, до цього часу не засудив російської агресії. В той же час Пекін робить заяви про те, що він виступає за мир і стабільність у світі, і закликає до мирного діалогу між сторонами, щоб припинити війну всередині Європи, яка приносить певні збитки Китаю. Проте Китай загалом виграє від цього конфлікту, адже якщо США раніше вбачали в Китаї основного суперника, то сьогодні вони переключилися на росію. Представники США вже проводили перемовини з китайськими політиками і попередили їх, що надання військової чи економічної допомоги росії з боку Китаю може призвести до застосування санкцій проти останнього [14]. А Китай сьогодні аж ніяк не хоче ніякого санкційного тиску, оскільки його економіка поступово приходить у норму після пандемії і має тенденцію до зростання. Крім того, Китай активно закуповує російський газ практично за собівартістю й активно експлуатує інші природні ресурси росії.

Серед азійських країн слід згадати Індію. Вона займає нейтральну позицію. Щодо України, то відносини з Індією у нас стали дещо прохолоднішими після того, як декілька років тому Україна підписала з Пакистаном контракт на постачання танків. А з Пакистаном, як відомо, в Індії були завжди напружені відносини. Натомість із росією ще з часів Радянського Союзу Індія завжди мала тісні економічні зв'язки, які зберігаються до сьогодні. Вона також закуповує значну кількість зброї у рф. В енергетичній сфері Індія закупила в росії нафту за

зниженими цінами в діапазоні 10 доларів за барель [15]. Індія також прагне використати російсько-українську війну, щоб посилити свої позиції на продовольчому ринку. Так, щорічно Індія постачала на світовий ринок близько 6 мільйонів тонн пшениці вищого сорту, а цього року вона хоче поставити на світовий ринок близько десяти мільйонів тонн. Але нещодавно Міністерство торгівлі та промисловості Індії прийняло рішення заборонити експорт пшениці, щоб задовольнити внутрішній ринок [16]. На позицію Індії хочуть вплинути її сусіди по Тихоокеанському регіону, зокрема Японія, яка займає проукраїнську позицію й інвестувала за минулі роки в Індію 40 млрд. доларів. Зокрема, прем'єр-міністр Японії нещодавно побував в Індії з робочим візитом і попросив її керівництво визначитися з позицією щодо війни в Україні, яка є грубим порушенням світової системи безпеки з боку РФ [17]. Будемо сподіватися, що Індія прислухається до позиції Японії, оскільки остання зі своїми союзниками, США та Австралією, обіцяють вкладати в Індію значні інвестиції і зміцнювати тут свої позиції. Слід також згадати, що в Україні навчається близько 6 тисяч індійських студентів і тільки частина з них евакуйована, інші ще перебувають під загрозою, а один індійський студент загинув під час обстрілів в Харкові. Індія також не зацікавлена в посиленні Китаю, який є її головним конкурентом у цьому регіоні, тому вона зацікавлена у посиленні співпраці зі США, Японією.

Щодо країн Африки, то багато з них мають економічні відносини з росією, яка досить часто використовує африканські країни як джерела постачання певних видів корисних копалин. Так,

декілька років тому росія підписала угоди про посилення економічних зв'язків з Ефіопією, Анголою, Мозамбіком, Намібією, Зімбабве. росія активно підтримує діючі уряди в Судані та ЦАР, де допомагає останнім справлятися з опозиційними силами, навіть втручаючись у збройну боротьбу між урядовими військами та повстанцями, звичайно, на стороні уряду. росія також продає свою зброю країнам Африки, зокрема таким, як Ангола, Буркіна-Фасо, Камерун та ін. Проте в деяких африканських країнах її позиції послаблюються. Так, росія тривалий час здійснювала вплив на владу в Гвінеї, яка має значні поклади бокситів, потрібних для авіабудування, але нещодавно там відбувся військовий переворот, і країну очолили профранцузьки орієнтовані військові [18].

Відносини України з африканськими країнами тільки почали налагоджуватися, і хоча деякі країни цього регіону підтримують росію, але більшість із них засудила агресію проти України на голосуванні Генеральної Асамблеї ООН 24 лютого 2022 року [19]. Проте в цей конфлікт вони не прагнуть втручатися і не дозволяють власним громадянам їхати на цю війну як найманцям. Так, коли Україна оголосила набір в інтернаціональний легіон, більшість африканських країн заборонили своїм громадянам вступати в нього, хоча й серед африканців були бажачі. Проте Україна останніми роками посилює економічну співпрацю з африканськими країнами, постачаючи туди в першу чергу продовольство, адже цілий ряд країн Африки великою мірою залежали від постачання зернових з України. Зокрема, у 2022 році Україна направила значну частину своїх зернових у країни Північної Африки та Близького Сходу.

Так, за даними Всесвітньої продовольчої програми ООН, Ємен отримував з України 25% з усього обсягу імпортованої пшениці, Ліван – 50% з усього закупленого обсягу пшениці, Туніс – 42%. Єгипет закуповує в українців 26% кукурудзи від усього імпортованого обсягу [20]. Відтак у цьому році в зв'язку з війною в Україні в ряді країн Африки та Близького Сходу можуть статися продовольча та гуманітарна катастрофи, оскільки ціни на пшеницю і зернові значно піднімуться, обсяг зернових буде меншим, ніж у 2021 році, і частина країн цих регіонів буде страждати від голоду [21]. В цих умовах росія заявила, що вона нібито готова зняти блокаду чорноморських портів, але в обмін на зняття санкцій, і деякі західні країни закликають подумати над цією пропозицією. Проте їм потрібно нагадати, що саме росія розпочала агресію проти України і спеціально заблокувала наші порти, щоб спричинити продовольчу кризу і змусити європейців домовлятися з нею, таким чином здобувши ситуативну перемогу. Крім того, зняття санкцій призведе до того, що росіяни значно посилять військовий наступ на Україну або можуть розпочати агресію і проти країн Балтії та Польщі, оскільки про це вони неодноразово заявляли. В цьому контексті потрібно згадати уроки Другої світової війни і в жодному разі не йти на поступки агресору, оскільки «політика умиротворення», коли західні країни практично віддали на поталу нацистській Німеччині Австрію, потім Чехословаччину, Польщу, призвела до того, що Гітлер здобув значні сировинні і продовольчі ресурси і його вже не можна було зупинити. Тому не можна йти на поступки путіну, який розуміє тільки силу. Зокрема, про це заявили США,

які зазначили, що ніякого послаблення санкцій для росії не буде, допоки вона не звільнить всі захоплені українські території [22]. Цю позицію підтримали Велика Британія, країни Балтії, Східної Європи, які добре розуміють експансіоністську і людиноненависницьку суть путінського політичного режиму. Тільки завдяки посередництву Туреччини та ООН Україна змогла постачати продовольство у країни Азії і Африки і зменшити продовольчу напругу у світі.

Щодо мусульманських країн, то серед них є як проукраїнські, так і нейтральні. Так, наші сусіди Азербайджан і Туреччина підтримали Україну, особливо остання, яка нам активно постачає байрактари. Турецький лідер Р. Ердоган заявив, що він підтримує боротьбу України за свою територіальну цілісність [23]. Слід згадати, що Туреччина хоче стати потужним регіональним лідером і бути певним взірцем для інших арабських країн у контексті захисту норм міжнародного права. Так, вона також активно захищає права кримських татар на окупованому росіянами півострові. Як відомо, українсько-російські переговори проходять у Туреччині. І що дуже важливо, Туреччина перекрила протоку Босфор, чим дуже допомогла півдню України, оскільки російські військові судна не можуть потрапити в Чорне море. Інші мусульманські країни Близького Сходу, зокрема Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати, є союзниками США і загалом підтримують Україну, хоча й не надають нам певної допомоги, оскільки вирішують проблеми, які виникли у їхньому регіоні. Нещодавно були нанесені удари по енергетичних об'єктах Саудівської Аравії з боку Ємену. Відтак коаліція арабських держав нанесла

декілька авіаударів по столиці Ємену та місту Ходейда на узбережжі Червоного моря [24]. Слід зазначити, що ці країни допомагають Україні на енергетичному фронті. Так, Саудівська Аравія заявила, що вона готова збільшити видобуток нафти, якщо видобуток нафти в росії істотно впаде, що буде сприяти зменшенню цін на нафту [25].

Країни Американського континенту, зокрема США і Канада, активно допомагають Україні. Мексика дотримується нейтралітету, хоча й засудила російську агресію. Деякі країни Латинської Америки мають проросійські симпатії. Так, Нікарагуа постійно підтримує росію, оскільки остання допомагає діючій владі в країні. Куба також має проросійські симпатії. Країни Південної Америки переважно дотримуються нейтралітету щодо війни в Україні. Бразилія заявила, що вона не підтримує жодну із сторін, але виступає за припинення конфлікту. Окремі країни регіону мають проросійські симпатії. Так, президент Венесуели Ніколас Мадуро вважає, що економічні санкції Заходу проти росії несуть великі загрози для світової економіки і можуть призвести до початку збройного конфлікту всесвітнього масштабу [26]. Слід відзначити, що уряд Чилі засудив російську агресію і заборонив російським компаніям брати участь у міжнародній аерокосмічній виставці FIDAE [27].

Висновки з дослідження. Підсумовуючи, слід зазначити, що більшість країн світу в цілому підтримують Україну у її справедливій боротьбі з російською агресією, хоча деякі й дотримуються нейтралітету. Проте цілком очевидно, що в умовах трансформації світової системи безпеки потрібні суттєві інституційні зміни на міжнародному рівні,

оскільки ця війна показала, що ряд міжнародних організацій не виконують покладених на них функцій. Так, ООН, яка має забезпечити мир і стабільність у всьому світі, хоча й засудила агресію росії проти України, але зупинити рф не може, оскільки не має дієвих важелів впливу. Крім того, росія до цього часу залишається членом Ради Безпеки ООН, хоча як країна-агресор мала б бути виключена з неї відразу після початку агресії. Відтак ООН потребує кардинального перезавантаження. На виході потрібно отримати потужну міжнародну організацію, яка матиме такі ключові елементи: 1) відсутність права вето у будь-якої держави, а отже, неможливість заблокувати рішення, яке підтримує більшість держав; 2) створення механізму автоматичного позбавлення права голосу будь-якої країни, яка системно і послідовно порушує норми міжнародного права, а тим більше, проявляє агресію; 3) посилення повноважень ООН щодо ухвалення рішень у сфері економіки, екології, безпеки, клімату, прав людини; 4) створення потужного міжнародного миротворчого військового контингенту, який реально міг би зупинити конфлікти і підпорядковуватися тільки ООН (не менше ніж 200–300 тис. професійних військовослужбовців, які виконують рішення тільки Генасамблеї ООН).

Щодо ролі України у новому світовому порядку, то вона може стати потужним регіональним гравцем, взірцем для інших країн з боротьби за свою свободу, за демократичні цінності та права людини. Україна не погодилася на роль жертви у цій несправедливій загарбницькій війні, хоча навіть США і країни Європи спочатку не вірили, що Україна вистоїть і зможе зупинити «другу армію світу», і

цим вона доводить, що є повноцінним провідним членом цивілізованого демократичного світу. Майбутня перемога України – це перемога цивілізації над варварством, оскільки російські збройні сили є абсолютно варварськими, вони не мають ніяких моральних чи правових обмежень, вбивають, гвалтують, грабують українських громадян. І їхній очільник і головний варвар путін, який кинув їх у цю бійню, також не має ніяких моральних чи правових обмежень, ним керує лише маніакальна людиноненависницька ідея відродження величі імперської росії і знищення всіх, хто з цим не погоджується. Проте путін, знищуючи і поневолюючи інші народи, налаштував проти себе весь світ і скоро приведе росію до занепаду та повної ізоляції чи навіть остаточного розпаду. А Україна, здобувши перемогу, буде тільки міцнішати. Коли ми переможемо, демократія і свобода тріумфуватимуть, а авторитарні країни суттєво послаблять свої позиції. Більшість країн світу будуть допомагати Україні у відбудові інфраструктури і на безповоротній основі, і економічними інвестиціями, і це стане не лише моральним обов'язком розвинених країн, а й вдалим маркетинговим ходом, що дасть можливість державам та глобальним бізнесовим структурам відчутти себе причетними до перемоги цивілізації. Відтак в Україні сформується великий та швидко зростаючий ринок із кваліфікованою та відносно недорогою робочою силою, який потребуватиме гігантських обсягів інвестицій, небачених від часів Другої світової війни. На український ринок прагнутимуть зайти більшість країн світу, навіть Китай та арабські країни, які сьогодні ще не на боці України [31].

Після перемоги всі воєнні злочинці, і насамперед путін, будуть обов'язково покарані. Той факт, що Міжнародний кримінальний суд досить швидко, буквально з перших днів російського вторгнення в Україну, почав слідство, свідчить про його прагнення захистити норми міжнародного права і встановити справедливість. Раніше міжнародні розслідування дій воєнних злочинців відбувалися, як правило, після завершення воєн і тривали роками. Слід згадати, що экс-прокурорка трибуналу ООН Карла Дель Понте закликала виписати ордер на арешт очільника кремля, і він уже виданий 17.03.2023 року Міжнародним кримінальним судом [32]. Будемо сподіватися, що остаточне рішення по злочинах як російської армії, так і вищого військового та політичного керівництва буде прийняте найближчим часом, оскільки доказів уже достатньо, весь світ у режимі реального часу бачить всі злодіяння російської армії зі знищення мирного населення, міст та сіл України. Для всього світу, а особливо для нашої країни та, зокрема, кожного українця, важливо добитися повної та вичерпної справедливості, інакше наші жертви були марними. Всі російські злочинці незалежно від рангу мають бути притягнуті до міжнародної кримінальної відповідальності. Тільки тоді буде унеможливлено повторення нових подібних злочинів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf (дата звернення: 19.01.2023).
2. Японія заявила, що Курильські острови їхня суверенна територія. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WJ3d5raUCbY> (дата звернення: 22.01.2023).

3. Gen. Skrzypczak: Obwód Kaliningradzki jest okupowany. Warto się o niego wspomnieć. URL: <https://dorzeczy.pl/opinie/280465/gen-skrzypczak-chce-by-polska-odzyskala-kaliningrad.html> (дата звернення: 19.01.2023).
4. Фінляндія ухвалила офіційне рішення про вступ у НАТО. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3483808-finlandia-uhvalila-oficijne-risenna-pro-vstup-u-nato.html> (дата звернення: 24.01.2023).
5. UN General Assembly votes to suspend Russia from the Human Rights Council. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/04/1115782> (дата звернення: 19.01.2023).
6. Interim National Security Strategic Guidance. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (дата звернення: 20.01.2023).
7. Amy B Wang. Biden signs Ukraine lend-lease act into law, expediting military aid. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/05/09/president-biden-ukraine-lend-lease-signing/> (дата звернення: 20.01.2022).
8. Confirmed: Slovakia has handed over the S-300 anti-aircraft system to Ukraine. URL: <https://mil.in.ua/en/news/confirmed-slovakia-has-handed-over-the-s-300-anti-aircraft-system-to-ukraine/> (дата звернення: 29.01.2023).
9. Welche wirtschaftlichen Folgen hätte ein Embargo? URL: <https://www.deutschlandfunk.de/wirtschaftliche-folgen-gasembargo-russland-100.html> (дата звернення: 19.01.2023).
10. Guerre en Ukraine. Kiev fustige l'appel de Macron à ne pas "humilier" la Russie. URL: <https://www.courrierinternational.com/article/guerre-en-ukraine-kiev-fustige-l-appel-de-macron-a-ne-pas-humilier-la-russie> (дата звернення: 29.01.2023).
11. Killing of civilians in Bucha and Kyiv condemned as 'terrible war crime'. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/eu-leaders-condemn-killing-of-unarmed-civilians-in-bucha-and-kyiv> (дата звернення: 19.01.2023).
12. Kissinger: These are the main geopolitical challenges facing the world right now. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/kissinger-these-are-the-main-geopolitical-challenges-facing-the-world-right-now/> (дата звернення: 12.01.2023).
13. Sofia Telishevsk. Corriere Della Sera: Britain has invited Ukraine to form an alternative EU alliance. URL: <https://babel.ua/en/news/79077-corriere-della-sera-britain-has-invited-ukraine-to-form-an-alternative-eu-alliance> (дата звернення: 21.01.2023).
14. Steve Holland, Trevor Hunnicutt and David Brunnstrom. U.S. relieved as China appears to heed warnings on Russia. URL: <https://www.zawya.com/en/world/americas/us-relieved-as-china-appears-to-heed-warnings-on-russia-etuxh1o9> (дата звернення: 19.12.2022).
15. Sanjeev Choudhary. Limited discounts on Russian oil for Indian refiners. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/limited-discounts-on-russian-oil-for-indian-refiners/articleshow/92069348.cms> (дата звернення: 19.12.2022).
16. В. Кравченко. Індійський гамбіт: як заборона експорту пшениці з Індії може допомогти Україні. URL: <https://mind.ua/publications/20241416-indijskij-gambit-yak-zaborona-eksportu-pshenici-z-indiyi-mozhe-dopomogti-ukrayini> (дата звернення: 01.12.2022).
17. Abhirup Roy. Japan's Kishida and India's Modi discuss response to Ukraine crisis. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-pm-kishida-stress-unity-ukraine-meet-with-indias-modi-2022-03-19/> (дата звернення: 29.01.2023).
18. Ernest Mensah Akuamoah. 2021 in Review: The Coup in Guinea: Causes and Consequences. URL: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/the-coup-in-guinea-causes-and-consequences/> (дата звернення: 01.12.2022).
19. Humanitarian consequences of the aggression against Ukraine: resolution / adopted by the General Assembly. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3966630?ln=en> (дата звернення: 19.01.2023).
20. Призупинена робота українського агросектору посилює побоювання щодо глобальної продовольчої кризи. URL: <https://>

uacouncil.org/uk/post/prizupinena-robotaukrainskogo-agrosektoru-posilue-pobouvanna-sodo-globalnoi-prodovolcoi-krizi (дата звернення: 29.01.2023).

21. Tom Espiner. Ukraine war: WTO boss warns of global food crisis. URL: <https://www.bbc.com/news/business-61727651> (дата звернення: 19.01.2023).

22. Meredith Lee. U.S. skeptical U.N.-Russia talks will free trapped Ukrainian grain. URL: <https://www.politico.com/news/2022/06/05/un-russia-ukraine-grain-00037240> (дата звернення: 01.12.2022).

23. Erdoğan: Türkiye, Ukrayna'nın toprak bütünlüğünü korumak için verdiği mücadeleyi destekliyor. URL: <https://www.evrensel.net/haber/455832/erdogan-turkiye-ukraynanin-toprak-butunlugunu-korumak-icin-verdigi-mucadeleyi-destekliyor> (дата звернення: 23.01.2023).

24. Саудівська Аравія завдала авіаударів по хуситах в Ємені. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/saudoivskaya-araviya-nanesla-aviaudary-husitam-1648347711.html> (дата звернення: 19.01.2023).

25. Saudi Arabia ready to pump more oil if Russian output sinks under ban. URL: <https://www.ft.com/content/cf18ce69-e46a-4802-9058-1340c5a2c94d> (дата звернення: 01.12.2022).

26. «Венесуела б'є в набат»: союзник Путіна заявив, що світова війна вже почалася. URL: <https://tsn.ua/svit/venesuela-b-ye-v-nabat-soyuznik-putina-zayaviv-scho-svitova-viyna-vzhe-pochalasya-2004445.html> (дата звернення: 01.12.2022).

27. У Чилі російським компаніям заборонили брати участь у міжнародній аерокосмічній виставці FIDAE. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/news/060322-u-chyli-rosiyskym-kompaniyam-zaboronyly-braty-uchast-u-mizhnarodniy-aerokosmichniy> (дата звернення: 21.01.2023).

28. Чупрій Л. В. Що чекає на Україну та Росію в найближчому майбутньому? URL: <https://matrix-info.com/shho-chekaye-na-ukrayinu-ta-rosiyu-v-najblyzhchomu-majbutnomu/> (дата звернення: 19.12.2022).

29. Chris Matthews. Former UN chief prosecutor Carla Del Ponte calls for international arrest warrant for Vladimir Putin as she says Russian President is a 'war criminal'. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10679485/Former-chief-prosecutor-Carla-Del-Ponte-calls-international-arrest-warrant-Vladimir-Putin.html> (дата звернення: 01.02.2023).

30. Svistunov O., Panchenko A., Stadnyk M., Li M. Strategic management of intellectual capital of the enterprise in the framework of informatization of the economy. *Academy of Strategic Management Journal*. Vol. 19. Issue 1. URL: <https://www.abacademies.org/articles/Strategic-management-of-intellectual-capital-of-the-enterprise-in-the-framework-of-informatization-of-the-economy-1939-6104-19-1-488.pdf> (дата звернення: 01.12.2022).

31. Leonid V. Chuprii, Den Sik Kan, Volodymyr M. Vasylichuk, Victoriia D. Uriadova, Nataliia O. Prorochenko. Considerations of Solving the Korean Problem at the present stage (2018–2019). *ASTRA Salvensis, Supplement*. Romania: ASTRA, 2020. Vol.1. Pp. 193–209. URL: <https://lingcure.org/index.php/journal/article/view/1737> (дата звернення: 11.02.2023).

32. Nataliia H. Iskhakova, Lyudmyla I. Lyasota, Liudmyla V. Bondar, Natalia B. Lytvynchuk, Leonid V. Chuprii. Innovative Approaches of Political Education in Ukraine: On the Example of Developed Western Democracies. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*. 2020. Vol. 9. No 2. Pp. 117–127. URL: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/10712> (дата звернення: 23.02.2023).

REFERENCES

1. BZHEZINSKYI, Z. (2000). *Great Chessboard*. Lviv-Ivano-Frankivsk: Lileia-NV, p. 92. (January 19, 2023). [online] Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia.pdf [Accessed 19 January 2023]. [in Ukr.]

2. *Japan Declared that the Kuril Islands are their Sovereign Territory*. [online] Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=WJ3d5raUCbY> [Accessed 22 January 2023]. [in Eng.]

3. . SKRZYPCZAK, G. *Kaliningrad Region is Occupied. It's Worth Mentioning About it.* [online] Available at: <https://dorzeczy.pl/opinie/280465/gen-skrzypczak-chce-by-polska-odzyskala-kaliningrad.html> [Accessed 19 January 2023]. [in Pol.]
4. *Finland Made an Official Decision to Join NATO.* [online] Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3483808-finlandia-uh-valila-oficijne-risenna-pro-vstup-u-nato.html> [Accessed 24 January 2023]. [in Ukr.]
5. *UN General Assembly Votes to Suspend Russia from the Human Rights Council.* [online] Available at: <https://news.un.org/en/story/2022/04/1115782> [Accessed 19 January 2023]. [in Eng.]
6. *Interim National Security Strategic Guidance.* [online] Available at: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> [Accessed 20 January 2023]. [in Eng.]
7. WANG, A. *Biden Signs Ukraine Lend-Lease Act into Law, Expediting Military Aid.* [online] Available at: <https://www.washingtonpost.com/politics/2022/05/09/president-biden-ukraine-lend-lease-signing/> [Accessed 20 January 2023]. [in Eng.]
8. *Confirmed: Slovakia has Handed over the S-300 Anti-Aircraft System to Ukraine.* [online] Available at: <https://mil.in.ua/en/news/confirmed-slovakia-has-handed-over-the-s-300-anti-aircraft-system-to-ukraine/> [Accessed 29 January 2023]. [in Eng.]
9. *Welche Wirtschaftlichen Folgen hätte ein Embargo?* [online] Available at: <https://www.deutschlandfunk.de/wirtschaftliche-folgen-gas-embargo-russland-100.html> [Accessed 19 January 2023]. [in Eng.]
10. *Guerre en Ukraine. Kiev fustige l'appel de Macron à ne pas "humilier" la Russie* [online] Available at: <https://www.courrierinternational.com/article/guerre-en-ukraine-kiev-fustige-l-appel-de-macron-a-ne-pas-humilier-la-russie> [Accessed 29 January 2023]. [in Eng.]
11. *Killing of Civilians in Bucha and Kyiv Condemned as "Terrible War Crime?"* [online] Available at: <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/eu-leaders-condemn-killing-of-unarmed-civilians-in-bucha-and-kyiv> [Accessed 19 January 2023]. [in Eng.]
12. KISSINGER, H. *These are the Main Geopolitical Challenges Facing the World Right Now.* [online] Available at: <https://www.weforum.org/agenda/2022/05/kissinger-these-are-the-main-geopolitical-challenges-facing-the-world-right-now/> [Accessed 12 January 2023]. [in Eng.]
13. TELISHEVSKA, S. *Corriere Della Sera: Britain has Invited Ukraine to Form an Alternative EU Alliance.* [online] Available at: <https://babel.ua/en/news/79077-corriere-della-sera-britain-has-invited-ukraine-to-form-an-alternative-eu-alliance> [Accessed 21 January 2023]. [in Eng.]
14. HOLLAND, S. *Trevor Hunnicut and David Brunnstrom. U.S. Relieved as China Appears to Heed Warnings on Russia.* [online] Available at: <https://www.zawya.com/en/world/americas/us-relieved-as-china-appears-to-heed-warnings-on-russia-etuxh1o9> [Accessed 19 December 2022]. [in Eng.]
15. CHOUDHARY, S. *Limited Discounts on Russian Oil for Indian Refiners.* [online] Available at: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/limited-discounts-on-russian-oil-for-indian-refiners/article-show/92069348.cms> [Accessed 19 December 2022]. [in Eng.]
16. KRAVCHENKO, V. *India's Gambit: How India's Wheat Export Ban Can Help Ukraine.* [online] Available at: <https://mind.ua/publications/20241416-indijskij-gambit-yak-zaborona-eksportu-pshenici-z-indiyi-mozhe-dopomogti-ukrayini> [Accessed 01 December 2022]. [in Ukr.]
17. ROY, A. *Japans Kishida and Indias Modi Discuss Response to Ukraine Crisis.* [online] Available at: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japan-pm-kishida-stress-unity-ukraine-meet-with-indias-modi-2022-03-19/> [Accessed 29 January 2023]. [in Eng.]
18. AKUAMOAH, E. *2021 in Review: The Coup in Guinea: Causes and Consequences* [online] Available at: <https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/the-coup-in-guinea-causes-and-consequences/> [Accessed 01 December 2022]. [in Eng.]

19. *Humanitarian Consequences of the Aggression Against Ukraine: Resolution / Adopted by the General Assembly*. [online] Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/3966630?ln=en> [Accessed 19 January 2023]. [in Eng.]

20. *Suspended Work of the Ukrainian Agricultural Sector Increases Fears about the Global Food Crisis*. [online] Available at: <https://uacouncil.org/uk/post/prizupinena-robotaukrainskogo-agrosektoru-posilue-pobouvannasodo-globalnoi-prodovolcoi-krizi> [Accessed 29 January 2023]. [in Ukr.]

21. ESPINER, T. *Ukraine War: WTO Boss Warns of Global Food Crisis*. [online] Available at: <https://www.bbc.com/news/business-61727651> [Accessed 19 January 2023]. [in Eng.]

22. MEREDITH, L. *U.S. Skeptical U.N.–Russia Talks will Free Trapped Ukrainian Grain*. [online] Available at: <https://www.politico.com/news/2022/06/05/un-russia-ukraine-grain-00037240> [Accessed 01 December 2022]. [in Eng.]

23. ERDOĞAN. *Türkiye, Ukraynanın Toprak Bütünlüğünü Korumak İçin Verdiği Mücadeleyi Destekliyor*. [online] Available at: <https://www.evrensel.net/haber/455832/erdogan-turkiye-ukraynanin-toprak-butunlugunu-korumak-icin-verdigi-mucadeleyi-destekliyor> [Accessed 23 January 2023]. [in Tur.]

24. *Saudi Arabia Carried out Airstrikes Against the Houthis in Yemen*. [online] Available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/saoudovskaya-araviya-nanesla-aviaudary-husitam-1648347711.html> [Accessed 19 January 2023]. [in Ukr.]

25. *Saudi Arabia Ready to Pump More Oil if Russian Output Sinks under Ban*. [online] Available at: <https://www.ft.com/content/cf18ce69-e46a-4802-9058-1340c5a2c94d> [Accessed 01 December 2022]. [in Eng.]

26. *“Venezuela Hits the Nail on the Head”: Putin’s Ally Declared that the World War has Already Begun*. [online] Available at: <https://tsn.ua/svit/venesuela-b-ye-v-nabat-soyuznik-putina-zayaviv-scho-svitova-viyna-vzhe-pochalasya-2004445.html> [Accessed 01 December 2022]. [in Ukr.]

27. *In Chile, Russian Companies were Banned from Participating in the FIDAE*. [online] Available at: <https://m.day.kyiv.ua/uk/news/060322-u-chyli-rosiyskym-kompaniyam-zaboronylybraty-uchast-u-mizhnarodniy-aerokosmichniy> [Accessed 21 January 2023]. [in Ukr.]

28. CHUPRIY, L. *What Awaits Ukraine and Russia in the Near Future?* [online] Available at: <https://matrix-info.com/shho-chekaye-naukrayinu-ta-rosiyu-v-najblyzhchomu-majbutnomu/> [Accessed 19 December 2022]. [in Ukr.]

29. MATTHEWS, C. *Former UN Chief Prosecutor Carla Del Ponte Calls for International Arrest Warrant for Vladimir Putin as she Says Russian President is a War Criminal*. [online] Available at: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10679485/Former-chief-prosecutor-Carla-Del-Ponte-calls-international-arrest-warrant-Vladimir-Putin.html> [Accessed 01 February 2023]. [in Eng.]

30. SVISTUNOV, O., PANCHENKO, A., STADNYK, M., et al. (2020) Strategic Management of Intellectual Capital of the Enterprise in the Framework of Informatization of the Economy. *Academy of Strategic Management Journal*, Vol. 19, Issue 1, [online] Available at: <https://www.abacademies.org/articles/Strategic-management-of-intellectual-capital-of-the-enterprise-in-the-framework-of-informatization-of-the-economy-1939-6104-19-1-488.pdf> [Accessed 01 December 2022]. [in Eng.]

31. CHUPRII, L., DEN SIK KAN, VASYLCHUK, M, et al. (2020). Considerations of Solving the Korean Problem at the Present Stage (2018-2019). *ASTRA Salvensis, Supplement*, Romania: ASTRA. Vol.1, pp. 193-209. [online] Available at: <https://lingcure.org/index.php/journal/article/view/1737> [Accessed 01 February 2023]. [in Eng.]

32. ISKHAKOVA, N., LIASOTA, L., BONDAR, L., et al. (2020). Innovative Approaches of Political Education in Ukraine: On the Example of Developed Western Democracies. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, Vol. 9, № 2, pp. 117-127. [online] Available at: <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/10712> [Accessed